

PRIKAZ KNJIGE
POPLAVA, ZEMLJOTRES, SMOG: PRILOZI EKOISTORIJI BOSNE I
HERCEGOVINE U 20. STOLJEĆU

(Zbornik radova, urednik Amir Duranović, Sarajevo, Udruženje za modernu historiju/Udruga
za modernu povijest, 2017, 194 str.)

Povijest okoliša ili ekohistorija se kao zaseban istraživački pravac u savremenoj historiografiji pojavio još tokom 60-ih godina 20. stoljeća. U bosanskohercegovačkom susjedstvu, ekohistorija doživljava kontinuiran uspon od početka novog milenijuma, a čini se da hrvatska historiografija prednjači u provođenju takvih istraživanja. O tome najbolje svjedoči djelatnost Društva za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju, osnovanog 2005. godine, a čija je osnovna misija propitivanje odnosa čovjeka i prirode kroz prošlost na tlu Hrvatske. Odmah po osnivanju, pomenuto Društvo je započelo i sa izdavanjem specijalizovanog časopisa „Ekonomska i ekohistorija“ koji izlazi jednom godišnje. Ipak, najveće priznanje naporima kompletne hrvatske historiografije bez sumnje je uspješna organizacija Devete bijenalne konferencije Evropskog udruženja za povijest okoliša, održane u Zagrebu od 28. juna do 2. jula 2017. godine na kojoj je učestvovalo preko 400 istraživača iz 42 zemlje svijeta. Savremena bosanskohercegovačka historiografija je, nažalost, još uvijek daleko od sličnih uspjeha, ali je sasvim sigurno da postoji veliki potencijal za snažniji razvoj ekohistorije u Bosni i Hercegovini u bližoj budućnosti. O tome najbolje svjedoči nedavno objavljeni Zbornik radova posvećen ekohistoriji Bosne i Hercegovine u 20. stoljeću, u izdanju poprilično agilnog Udruženja za modernu historiju (UMHIS).

Zbornik je objavljen krajem 2017. godine uz podršku Fondacije „Heinrich Böll“, a tematski je fokusiran na istraživanje efekata tri fenomena, poplava, zemljotresa i smoga, na prostoru Bosne i Hercegovine tokom 20. stoljeća. Pet autora je dalo svoj doprinos sadržajnom oblikovanju prvog bosanskohercegovačkog Zbornika posvećenog ekohistorijskim istraživanjima, s tim da je članak Amira Duranovića uvodnog karaktera. Duranović je dao kratak ali jasan pregled razvoja ekohistorije kao zasebnog istraživačkog pravca, te sažet pregled sadržaja članaka ostalih autora u Zborniku.

Radovi Enesa Omerovića i Vere Katz su posvećeni poplavama u Bosni i Hercegovini, s tim da Omerović propituje pomenutu pojavu u prvoj polovini 20. stoljeća, sa posebnim akcentom na takozvane „velike poplave“, dok se Katz fokusira na razdoblje nakon Drugog svjetskog rata. Ubrzana industrijalizacija nakon Drugog svjetskog rata ostavila je ogromne posljedice na sveukupni razvoj bosanskohercegovačkog društva, ali su efekti industrijalizacije posebno bili oštri na okoliš. Zbog toga Vera Katz posebnu pažnju posvećuje utjecajima fabričkih postrojenja na zagađenje rijeka, ali i nastojanjima tadašnjih vlasti na saniranju posljedica poplava i sprečavanja daljih uništenja. Iako se bave istim fenomenom, ali u dva različita vremenska perioda, radovi Enesa Omerovića i Vere Katz jasno pokazuju postojanje kontinuiteta (loše) politike suočavanja sa poplavama u Bosni i Hercegovini. Premda su vršene određene procjene i analize te čak i predviđene mjere za suzbijanje negativnih efekata katastrofalnih plavljenja rijeka, u konačnici se svaka vlast bavila isključivo posljedicama a ne i

samim uzrocima poplava. Izgradnja nasipa, kanala, odbrambenih bedema i obaloutvrda, kao jedinih stvarnih mogućnosti sprečavanja ili kontrolisanja visokih vodostaja, ili nikako nije provedena ili je rađena nekvalitetno i parcijalno, tako da su i pozitivni efekti bili minimalni. Čitanje ovih radova može biti stresno i uznemirujuće za sve koji su bili pogođeni katastrofalnim poplavama u Bosni i Hercegovini u maju 2014. godine. Historija se po ko zna koji put ponovila, a čak je moguće i pronaći velike sličnosti u govorima i obećanjima političara nakon poplava iz, naprimjer, 1932. godine i 2014. godine, a i naslovi tadašnjih novinskih članaka su dosta slični onim iz nedavne prošlosti.

Aida Ličina Ramić se fokusirala na mikrohistorijsko istraživanje ekološke situacije u Sarajevu nakon Drugog svjetskog rata, s posebnim akcentom na period 70-ih i 80-ih godina, kada je grad prošao kroz skoro nevjerovatnu transformaciju od „ekološke katastrofe“ do „olimpijskog grada“. To je vrijeme jačanja ekološke svijesti političkih elita te nastojanja iznalaženja rješenja za brojne goruće probleme, uključujući i tada „vjernog pratioca“ većih gradova – smoga. Nedostatak dovoljnih količina pitke vode, česti prekidi u snabdijevanju električnom energijom, neodržavane i oštećene saobraćajnice i česta zabašivanja, zagađene rijeke, tlo i zrak, su i danas dio svakodnevnice građana Sarajeva. Međutim, dok su se tokom 70-ih i 80-ih godina problemi planski rješavali, a situacija konstantno poboljšavala, današnje stanje je daleko od toga i bez realnih izgleda za skorim pozitivnim iskorakom.

Posljednji rad tiče se prirodnog fenomena sa kojim se posebno teško suočiti i za koji su mogućnosti prevencije skoro pa nemoguće, osim određenih analiza i uočavanja izrazito ugroženih područja, korištenje kvalitetnijih materijala za izgradnju i slično. Razorni zemljotresi su periodično pogađali prostor socijalističke Jugoslavije (Makarska 1962, Skoplje 1963, Crna Gora 1979. itd), a jedan od najžešćih pogodio je prostor Bosanske krajine i naročito Banjaluke 1969. godine. Ogromna materijalna šteta i ljudski gubici nisu bile jedine posljedice banjalučkog zemljotresa, jer je uskoro došlo i do snažnih političkih potresa kako na saveznom, tako i na republičkom nivou.

Udruženje za modernu historiju predstavlja pravo osvježanje u savremenoj bosanskohercegovačkoj historiografiji, te se za nadati da će nastaviti sa dosadašnjim tempom objavljivanja, a pri tome zadržati visok kvalitet objavljenih publikacija. Zbornik radova Poplava, zemljotres, smog prva je, ali vrlo uspješna tematska publikacija posvećena povijesti okoliša u Bosni i Hercegovini i sigurno je odlična osnova za dalja istraživanja. Poplave, zemljotresi, smog i druge prirodne pošasti su, nažalost, uvijek aktuelne životne teme, što Zborniku daje i određenu dozu društvene angažiranosti. Zbog toga i ostaje nada da će ovaj Zbornik doći u ruke onih koji imaju mogućnost kreiranja odgovarajućih politika za sprečavanje ili barem umanjevanje negativnih posljedica pomenutih fenomena, te da će izvući pouke iz ne tako davne, ali ipak dosta bliske prošlosti.